

The left side of the slide features a decorative design consisting of several vertical stripes of varying shades of blue and teal, and a cluster of five solid teal circles of different sizes arranged in a descending pattern from top to bottom.

**TEÓRIA MOŽNÝCH SVETOV.
TEÓRIA FIKČNÝCH SVETOV.**

- Teória možných svetov predpokladá existenciu plurality svetov a skúma tiež vzťahy prístupnosti medzi týmito svetmi navzájom



- Možné a fikční světy jsou obojí mimo rámce našeho světa a světy fikční jsou „konkrétní konstelace stavů věcí, které, podobně jako možné světy, nejsou ve světě aktualizovány.“ (Ruth Ronen, s. 51)
- Fikční svět je nahlížen jako určitá struktura generovaná fikčním textem, k níž se vposledku vztahují všechny entity, jejichž ontologickým statusem existence je existence fikční, existence skrze fikční text



ROZDELENIE MEDZI SKUTOČNÝM A FIKTÍVNÝM SVETOM SKRZ DVA SPÔSOBY:

- absolútne (vzhľadom na pôvod) – skutočný svet je jediný, ktorý existuje nezávisle od ľudskej mysle, možné svety sú produktmi mentálnych aktivít (sny, prania, hypotézy, predstavy, písanie fikcií). Ide o Leibnitzovský model: priznáva autonómnou existenciu jednému privilegovanému, skutočnému svetu v množine ďalších.
- relatívne (podľa uhla pohľadu) – skutočný svet je ten, v ktorom som ponorený a z ktorého pozície sa vyjadrujem. Neaktuálne možné svety sú tie, na ktoré sa pozerám zvonka. Model, kde sa referencia skutočného sveta premieňa podľa hovoriaceho: aktuálnym svetom môže byť ktorýkoľvek zo svetov, v ktorom je umiestnené „ja“



DAVID HERMAN – STORY LOGIC

- Časoprostorová strukturace sveta příběhu:
Porozumění narativu vyžaduje popři uchopení temporálních vlastností též „zprostorování“, resp. „kognitivní zmapování“ světa příběhu, situování participantů do sítě vztahů vyjádřených základní opozicí popředí x pozadí.



- Fikčné svety sú slobodná alternatíva možných svetov, pretože z hľadiska logiky:
- 1. môže byť neúplné
- 2. pripúšťajú ako množiny možností i rozpor – môžu dávať dve navzájom nezlúčiteľné alternatívy deja (hrdina zomrel/prežil)
- Fikčný svet disponuje potenciálom, ktorý umožňuje rozvoľnenie, porušenie či prevrátenie podmienok pre (ne)existenciu určitých entít, ktoré v možnom svete modálnej logiky musia platiť – dôvod? –
- - fikčný svet vzniká aktom *poiésis* („tvorenie sveta“ svojho druhu), konštrukčnou textovou aktivitou, ktorá využíva ako materiál jazyk



- Literárny text je tzv. text konštruujúci: jeho predmet vyvstáva z textu samotného, je na ňom zcela závislý. Naopak skutočná existencia (vlastná len „skutočnému svetu“) je forma existencie nezávislá od znakového zobrazenia.
- Lubomir Doležel: *Heterocosmica*: „fikčnosť je primárne sémantický jav umiestnený na ose >>zobrazení (znak) – svět<< (s. 18).
- „existovať fikčne znamená existovať ako možná entita konstruovaná sémiotickými prostriedky“
- (s. 149)



- Text je rečovým aktom svojho druhu: na rozdiel od rečových aktov odkazujúcich k aktuálnemu svetu, jeho výroky nemôžu byť hodnotené ako pravdivé/neppravdivé, nemôžu niečo zastierať/predstierať.
- Autentifikujúci dosah pre existenciu fikčného sveta môže mať rečový akt ak ma performatívny charakter (schopnosť spôsobiť zásadnú zmenu vo FS) a ak nositeľ rečového aktu má k tomu príslušnú autoritu.



LUIGI SERAFINI – *CODEX SERAPHINIANUS*

Luigi Serafini – taliansky umelec a grafik

- ide o art book – a predstavuje akési okno do bizarného fantazijného sveta, v knihe je pre ňu vlastná nečitateľná abeceda a množstvo extrémne netypických ilustrácií
- pripomína „encyklopédiu“ zvláštneho mimozemského sveta, ktorý však reflektuje náš svet
- *Codex Seraphinianus* je rozdelený do kapitol, ktoré adresujú špecifické témy:
flóra, fauna, tvory, fyzika & chémia, stroje & dopravné prostriedky, humanitné vedy, písanie, jedlo & oblečenie, hry a architektúra



CODEX SERAPHINIANUS



ABBEVILLE PRESS • PUBLISHERS • NEW YORK



കോഡെക്സ് കോഡെക്സ് കോഡെക്സ്
കോഡെക്സ് കോഡെക്സ് കോഡെക്സ്
കോഡെക്സ് കോഡെക്സ് കോഡെക്സ്

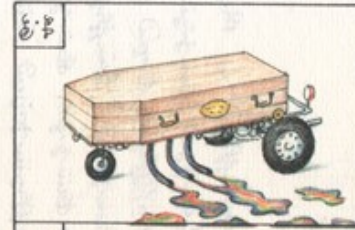
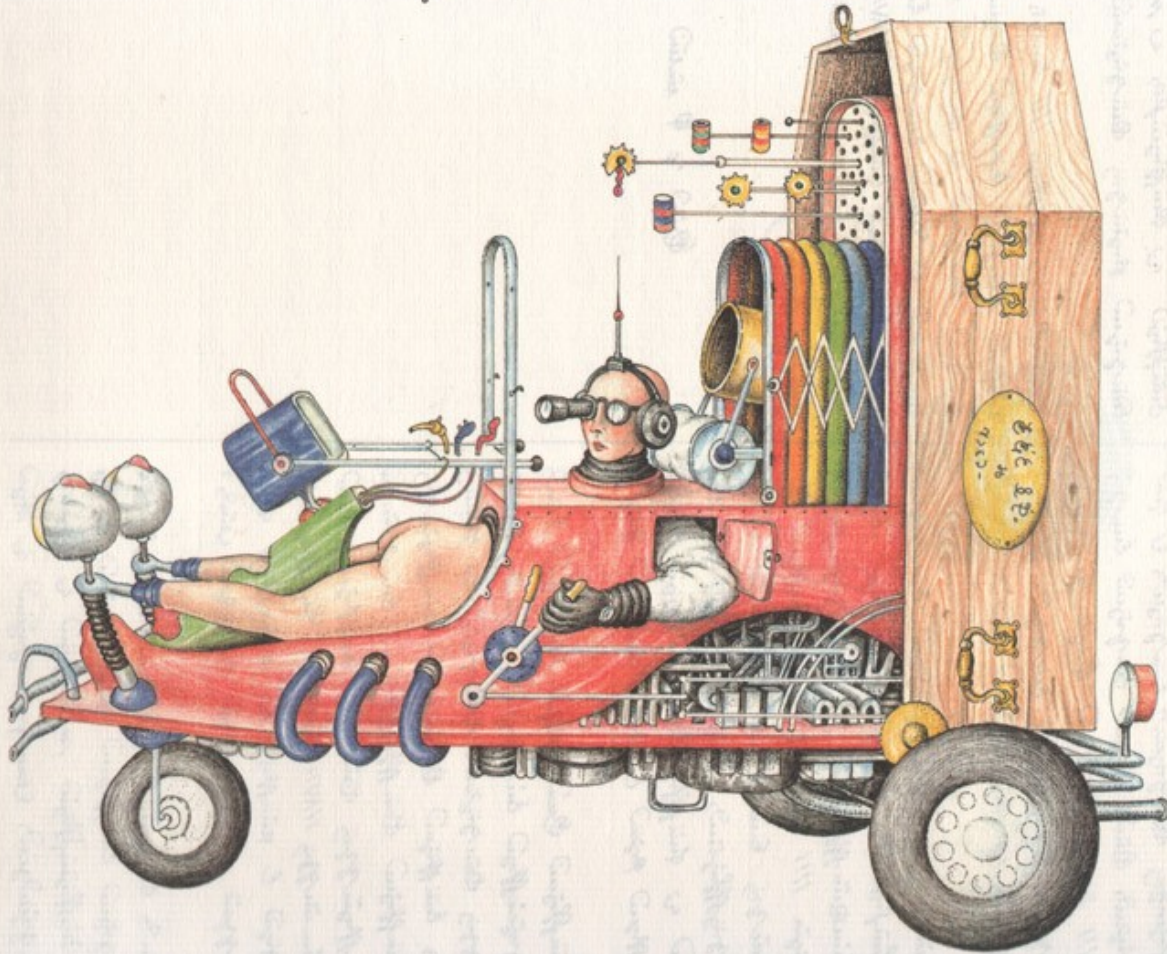


100



Omjēu ēēēē jūzēu jūlēēzūlēē u jū
lēē jūzēūz jūzūēzūēz jūzēēz jūzēu
lēēēzūzēēz lēēēzēu lēēzūzēu lēē lēēēz
lēēzūzēē u lēēēzūzēu lēēēzūz u jūzēēz
u jūzēē zūēēzjūzēu lēēēzēē jūzēu lēēēz
lēēēzūzēu jūzēēz u jūzēē u jūzēēzēu zūz
jū lēēz ēēēē jūzēēz jūzēēz. ~

Տի - ԳՆԵՔ ԴՆ ԸՆՔԵԸԸ



ԴՆ ԸՆՔԵՆ ԳՆՆՐ
 'ԳՆՆՐՆԵՐԼԼԻՔ. ԵՆՔ Ե ԸՆՆ
 'ԸՆՆԻՔԵՆ ԳՆՆՐՆ ԸՆՆՐՆԻՔ
 ԸՆՆՐ Ե ԸՆՆՐ. Ե ԸՆՆՐՆ Ը
 ԸՆՆՐՆԻՔ ԸՆՆՐՆԻՔ. ԸՆՆՐ
 Ե ԸՆՆՐՆ ԸՆՆՐՆԻՔ ԸՆՆ
 Ե ԸՆՆՐՆ ԸՆՆՐՆԻՔ ԸՆՆ. Ը
 ԸՆՆ ԸՆՆ.
 'ԸՆՆՆՆՆՆ' - ԸՆՆ ԸՆՆՆՆ.
 ԸՆՆՆՆ ԸՆՆՆՆՆ ԸՆՆ ԸՆՆՆ
 ԸՆՆՆՆ Ե. ԸՆՆՆՆ ԸՆՆՆՆՆ





‘Ելաք’ Եւ յմտնաք - ինչպէս ‘ամ’ ‘ամ’ ուրիշն ըր նո ‘Աւրիշն’ ։ Երե
 քոն Կ’ չաւարտն ‘Եմպե ըն ուրիշն’ Ենկնիչն Կսկնոն Երուտես Կսյ

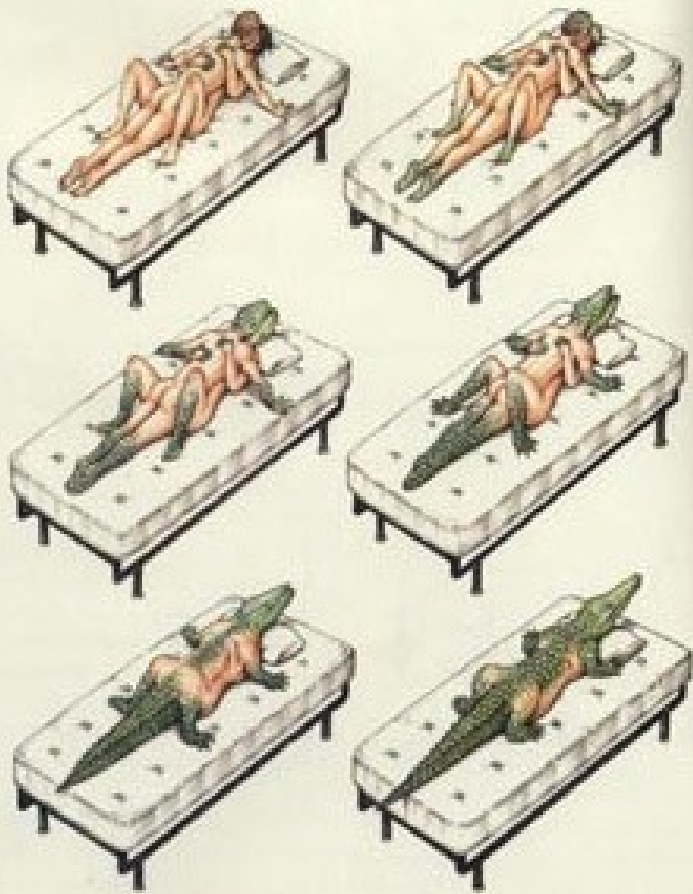


‘Երսնիստե’ - ‘Քրկիւն յիս քոն Ենկնի Կ Ե Երկնիստե քոնոն
 ‘Կքքքոն ուն ըն ուրիշն Կս’ Կ ու ուրիշոն Կքքքոն Կ. Են քոն Կքքոն



የ-ፀልሎፎፎር

የፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል። ይህ የጠባብ ፍጥነት ለፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል።



P-ፀልሎፎፎር



የፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል። ይህ የጠባብ ፍጥነት ለፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል።

የፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል። ይህ የጠባብ ፍጥነት ለፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል።

የፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል። ይህ የጠባብ ፍጥነት ለፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል።

የፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል። ይህ የጠባብ ፍጥነት ለፀልሎፎፎር ፍጥነት ከጠባብ ፍጥነት ይበልጣል።



ZDROJ VÝPOVĚDI

- Zdroj výpovědi v narativním textu:
 - A. Vypravěč
 - B. Fikční entity

- Rôzna miera autoritatívnosti prehovoru:
 - 1. vševědiaci rozprávač
 - So subjektivizáciou rozprávača sa autentifikačná funkcia textu oslabuje
 - 0. – ak rozprávač tematizuje rečový akt a konštrukciu textu, ktorou fikčný svet vzniká (metafikcia)



VIRTUÁLNA ENTITA \neq FIKČNÍ FAKT (DOLEŽEL)

- Fikčným osobám je dán určitý stupeň ověřovací autority ak platia podmienky:
- 1. hovoriaci musí byť vierohodný
- Osoby světa musí mít o dané entitě všeobecně souhlasné mínění
- Virtuální oblast, t.j. oblast možností, které zůstávají neověřeny, se člení v soukromé oblasti, tvořené názory, vizemi, iluzemi a omyly jednotlivých fikčních osob (s. 154)

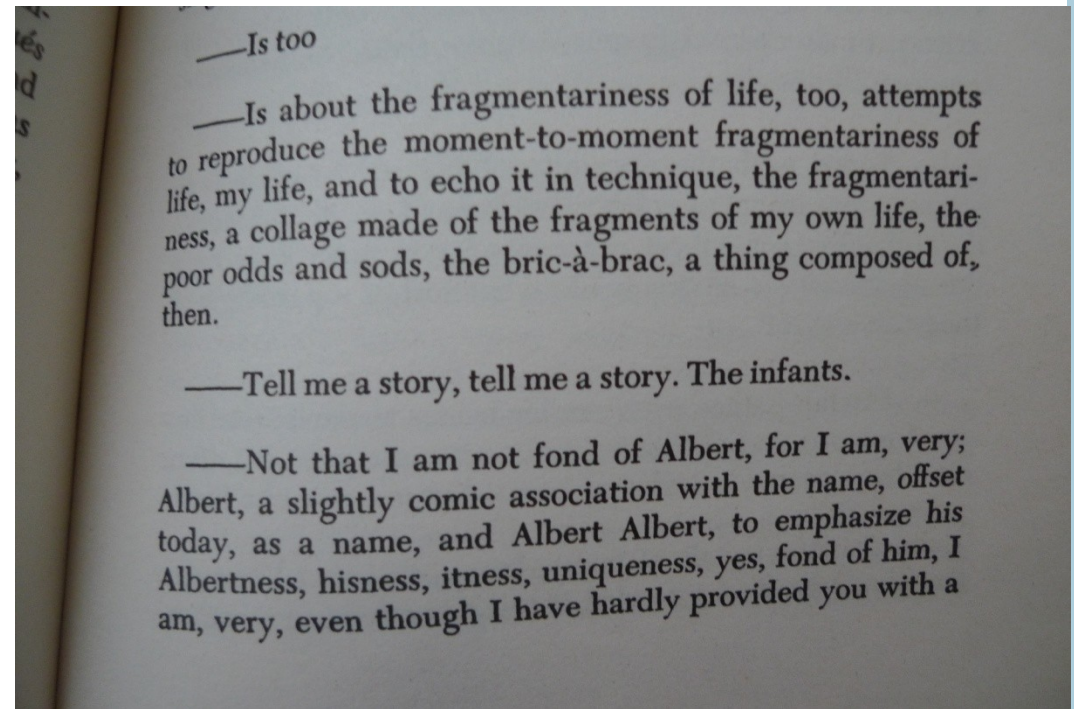
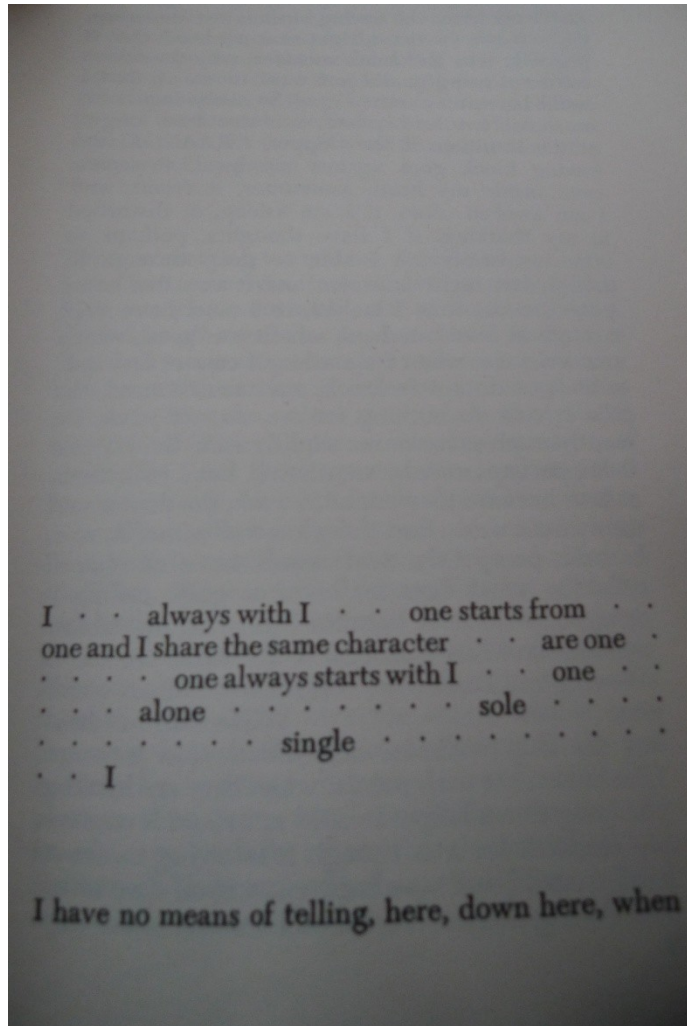


METAFIKCIA

- Fikcia o fikcii
- Postup, pri ktorom lit. dielo odkazuje na literárnu povahu seba samého, ako opozitum k realistickým tendenciám v rozprávaní
- Dielo poukazuje na to, že je tvorené autorom a sputuje tak hranicu medzi fikciou a realitou
- Technika používaná najčastejšie v postmoderne
- 1. zdôrazňovanie prítomnosti autora/rozprávača, ktorý proklamuje, že tvorí dané dielo
- 2. adresovanie čitateľa
- 3. autor je postavou v diele
- 4. dielo sa vyskytuje v inom diele, postava sa dozvie, že sa nachádza aj v inom diele



B. S. JOHNSON — TRAWL; ALBERT ANGELO,



ITALO CALVINO – IF ON A WINTER'S NIGHT A TRAVELLER

- "You are about to begin reading Italo Calvino's new novel, *If on a winter's night a traveler*. Relax. Concentrate. Dispel every other thought. Let the world around you fade. Best to close the door; the TV is always on in the next room. Tell the others right away, "No, I don't want to watch TV!" Raise your voice -- they won't hear you otherwise -- "I'm reading! I don't want to be disturbed!" Maybe they haven't heard you, with all that racket; speak louder, yell: "I'm beginning to read Italo Calvino's new novel!" Or if you prefer, don't say anything: just hope they'll leave you alone.,, (s. 3)



- Od jednotlivcov v možných svetov sa vyžaduje kvôli pravdivosti iba to, aby boli porovnateľní s reálnym svetom.
- Aristoteles: *Poetika*: „nie je úlohou básnika rozprávať o tom, čo sa stalo, ale o tom, čo by sa mohlo stať, a to podľa pravdepodobnosti alebo nevyhnutnosti.“
- Antoine Compagnon: *Démon teórie*
- „Čitatelia sa nachádzajú vo vnútri fiktívneho sveta a pokým hra hrá, považujú ho za pravdivý, ale len do chvíle, kým hrdina nezačne kresliť štvorcové krúžky, vtedy sa poruší čitateľská zmluva, či známa „chvíľková dobrovoľná strata nedôvery.““ (s. 148)



DOLEŽEL. *HETEROCOSMICA*

- „Fikční světy literatury jsou zvláštním druhem možných světů, jsou to estetické artefakty vytvořené, uchované a kolující v médiu fikčních textů...Protože jsou tyto světy vytvořeny znakovými systémy, jsme oprávněni nazývat je znakové předměty“ (Doležel, s. 29-30)



SAMUEL TAYLOR COLLERIDGE – BIOGRAPHIA LITERARIA 1817

- (chvíľková) dobrovoľná strata nedôvery
willing suspension of disbelief
- Čitatelia „súhlasia“ so suspendovaním nedôvery
výmenou za „sľub“ zábavy.
- Coleridge vytvoril tento pojem na oprávnenie
spisovateľov pre využitie fantastických alebo
nereálnych elementov v literatúre



RUTH RONEN, s. 45

- Fikčný diskurz:
- 1. může tvořit nebo konstruovat předměty, ke kterým referuje
- 2. může konstruovat nebo referovat neúplné, ale dobře individualizované předměty
- 3. může konstruovat nemožné předměty a jiné předměty, které se zřetelně liší od svých protějšků v aktuálním světě



MOŽNÉ VS. FIKČNÉ SVETY

- Možné svety v logickej sémantike slouží především jako nástroj modální logiky. Možné svety fikce slouží jako referenční rámec pro entity vytvořené fikčním textem, nejsou tedy formalizovaným logickým modelem pro uchopení textu, nýbrž strukturou skládající se z konkrétních předmětů a obyvatel, které můžeme na pozadí jejich fikčních světů nahlížet a přistupovat k nim.
- Ronen: možné světy neexistují v nějakém konkrétním prostoru a času (s. 50) – ale fikční text referuje ke konkrétním fikčním faktům, které jsou nahlédnutelné skrze sémantický kód (jazyk)
- Možné svety sú maximálne sumy vecí, ktoré zodpovedajú všetkým možným variantám toho, ako by svet mohol byť, sú nekonečné. – fikčný svet je tvorený konečným počtom osôb a predmetov
- Fikční světy nejsou univerzy všech možných stavů věcí, ale pouze těch, jejichž konstrukci fikční svět „dovolí“.



SAUL KRIPKE - TELESKOPY

- Na možné svety nemožno nahliadať skrz nejaké „teleskopy“, možné svety sú abstraktné modely – a to buď aktuálne abstraktné entity alebo pojmové konštrukcie
- Umberto Eco: fikčné svety sú jasne nahliadnuteľné skrz teleskopy
- Eco: „malý svet“: „světy, které mají konečnou množinu prvků a parametrů, a proto jsou fikční světy „makrostruktury“ ...tvořené konečným počtem možných jednotlivin“



- Thomas G. Pavel: „Svety fikce více či méně dramaticky kombinují nekompatibilní světové struktury, hrají si s nemožným a neustále mluví o nevýslovném“ (s. 62) – a proto –
- „fikce nemůže být striktně identifikována s metafyzicky možnými světy“, neboť napadá jejich nejzákladnější podstatu (s. 48)



REALIZÁCIA FIKČNÉHO SVETA

- 1. musí existovať fikčný text, naratív, ktorý je bázou pre generovanie fikčného sveta, tzn. musí existovať nejakým reálnym autorom vytvorený materiálny artefakt s potenciou konkrétnej sémantickej energie schopný generovať fikčný svet
- 2. musí existovať reálny čtenář, ktorý rozumie kódu textu a je vedený štruktúrou a príkazmi textu, rekonštruuje konkrétny fikčný svet. Autor, čitateľ a text sú zakotvení v aktuálnom svete.

- Objekty fikčného sveta: Terence Parsons
 - a. objekty rodilé v príbehu
 - b. objekty imigrované do príbehu



FIKČNÍ VS. HISTORICKÉ SVĚTY

- Ani fikční ani historické světy nejsou obydleni reálnými, aktuálními lidmi, nýbrž jejich možnými protějšky. Avšak existuje velký rozdíl mezi fikčním a historickým zacházením s mezisvětovou identitou. Tvůrci fikce praktizují radikálně neesencialistickou sémantiku; mohou změnit i individuální vlastnosti a životní epizody historických postav, když je přenášejí do fikčního světa. Pravděpodobnost je požadavek určité poetiky fikce, nikoli univerzální princip tvoření fikcí.

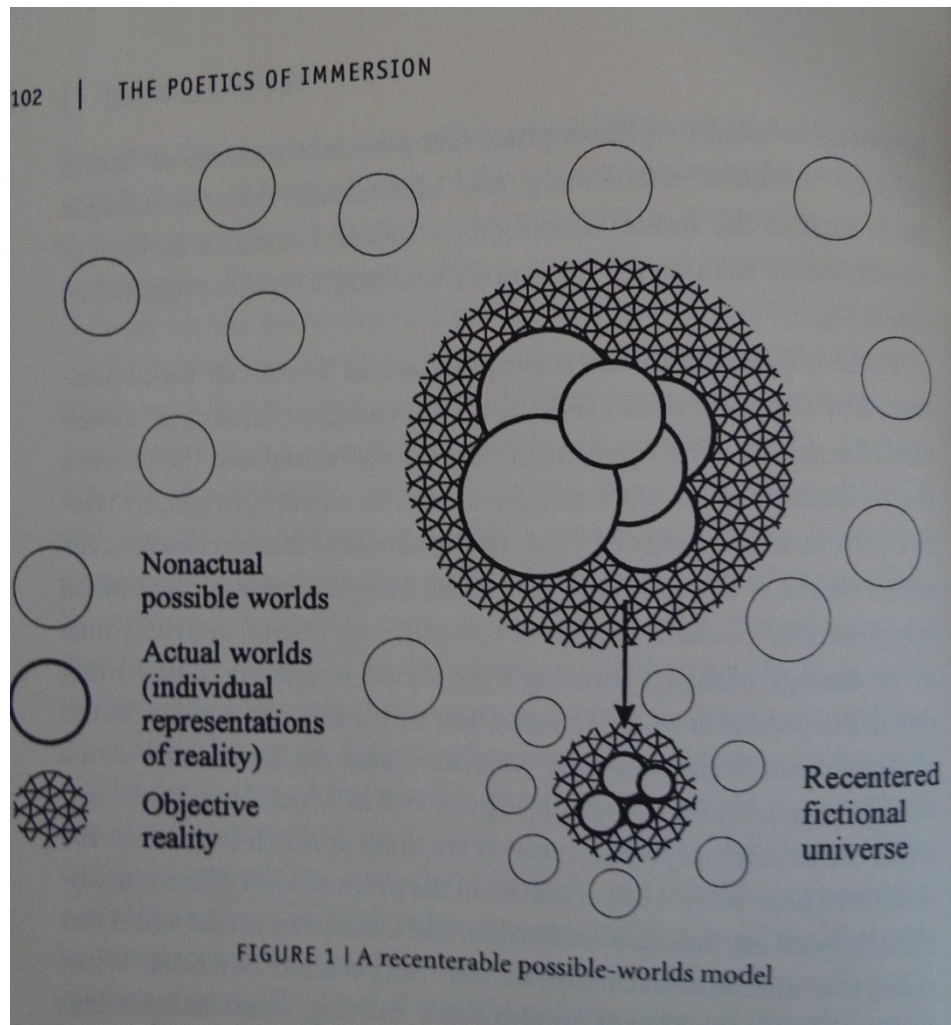


MARIE-LAURE RYAN - IMERZIA

- Jakmile se jednou ponoříme do fikce, stanou se pro nás její postavy reálné a svět, ve kterém žijí, se přechodně stává světem aktuálním (s. 21).
- „Během našeho ponoření do fikčního díla je oblast možností přesoustředěna okolo sféry, kterou vypravěč prezentuje jako aktuální svět. Toto přesoustředění tlačí čtenáře do nového systému aktuálnosti a možnosti. Čtenář fikce jako cestovatel do tohto systému neobjevuje pouze nový aktuální svět, ale různorodost alternativních možných světů kroužících kolem tohto světa.



RYAN – POETIKA IMERZIE



RUTH RONEN: FIKČNÍ SVĚT

- Fikční svět je podobně sestaven ze souborů entit (postavy, předměty, místa) a ze sítí vztahů, které mohou být popsány jako organizující principy: prostorově časové vztahy, sekvence událostí a akcí. Fikční svět je konstruován jako svět, který svou vlastní odlišnou ontologickou pozici, a jako svět, který vykazuje soběstačný systém struktur a vztahů. (s. 8)
- „fikční univerzum má svou vlastní složitou modální strukturu, v níž jsou některé stavy aktuální a jiné hypotetické nebo nemožné. Analogická modální struktura vysvětluje vztah mezi aktualizovaným světem fikce (faktovým středem tohto světa) a ostatními možnými světy víry, paměti, předpovědi atd. (s.41)



FIKČNÍ EXISTENCE

- Všem entitám fikčního světa je společný status fikční existence, protože existují skrze sémantické médium textu. Teda fikční svět existuje díky potenciální sémantické energii textu, která je aktualizována kreativním aktem čtení, jímž se rekonstruuje příslušný fikční svět.



- Funkciou jazyka, textu akoby transparentného média je voviesť čitateľa do tohto sveta
- Autor konštruuje a čitateľ rekonštruuje fiktívny svet skrz text
- Vo fikčnom svete sa objektívna realita rovná fikčnej pravde a fikčné pravdy sú stanovené autoritou – rozprávačom a pripustené (ak nepripustené – nespoľahlivý rozprávač)
- Doležel: "fikční fakt" - existuje, pokud je „úspěšně" vysloven fikčním textem
- Fikční fakt je možná entita ověřena platním literárním řečovým aktem.



PRESUPOZICE - DOLEŽEL

- Vyvozování s pomocí presupozice vyžaduje znalosti o světě - logická procedura má kognitivní základ (s. 177)



FIKČNÍ ENCYKLOPEDIIE - DOLEŽEL

- Je nedílnou součástí každého fikčního světa, obsahuje vztahy a fakty o fikčním světě, které mají všichni jeho účastníci dány a priori, zatímco čtenář se s nimi seznamuje v procesu čtení, při rekonstrukci fikčního světa



LITERATÚRA

- ARISTOTELES. *Poetika*. Praha : Gryf. Prel. František Groh, 1993.
- COLERIDGE, Samuel Taylor. *Biographia Literaria*. London : J. M. Dent, 1975. 303 p. ISBN 0-460-10011-4.
- COMPAGNON, Antoine. *Démon teórie*. Bratislava : Kaligram, 2006.
- DOLEŽEL, Lubomir. *Heterocosmica*. Praha : Karolinum, 2003.
- ECO, Umberto. Malé světy. In *Česká literatura* 45, č. 6, s. 625-648. prel. Petr Kaiser.
- FOŘT, Bohumil. *Úvod do sémantiky fikčních světů*. Brno : HOST, 2005.
- HERMAN, David. *Story Logic : Problems and Possibilities of Narrative*. Lincoln : University of Nebraska Press, 2002.
- KRIPKE, Saul. *Naming and Necessity*. Cambridge : Harvard University Press, 1980.
- PAVEL, Thomas G. *Fictional Worlds*. Cambridge and London : Harvard University Press, 1986.
- PARSONS, Terence. *Nonexistent Objects*. New Haven and London : Yale University Press, 1999.
- RONEN, Ruth. *Possible Worlds in Literary Theory*. Cambridge : Cambridge University Press, 1994.
- RYAN, Marie-Laure. *Possible Worlds, Artificial Intelligence, and Narrative Theory*. Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1991.

